

mgr Michał Mordań

Uniwersytet w Białymstoku
Wydział Filologiczny, Instytut Filologii Wschodniosłowiańskiej
tel. (85) 745 74 50
e-mail: michal1437@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5709-3469>

**O NIEKTÓRYCH MNIEJ POPULARNYCH MODELACH NAZWISK
ODIMIENNYCH NA PODLASIU
(BIELSK PODLASKI, HAJNÓWKA, SIEMIATYCZE)**

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest omówienie najmniej popularnych modeli nazwisk odimiennych współcześnie występujących w Bielsku Podlaskim, Hajnówce i Siemiatyczach. W oparciu o dane statystyczne ustalono, że wśród nazwisk posiadających formalne wykładniki nazwiskotwórcze najniższą frekwencją odznaczają się antroponimy derywowane przyrostkami *-ow/-ew* (np. *Charitonow, Wasiljew*), *-enko* (np. *Antonienko, Roszczenko*), *-in/-yn* (np. *Danilin, Guryn*), *-ejko* (np. *Miczejko*), *-owiak* (np. *Waszkowiak*), *-enia* (np. *Mojsienia*). Zaledwie jednokrotnie odnotowano w badanym źródle nazwiska na *-ajło* (*Kiczkało*), *-anis* (*Walendukanis*), *-atus* (*Polikatus*), *-eńko* (*Stasieńko*), *-(l)er* (*Feszler*), *-ów* (*Sobków*), *-son* (*Patterson*). W podstawach motywacyjnych wystąpiły przede wszystkim imiona pochodzenia chrześcijańskiego (w wariantach wschodniosłowiańskim /cerkiewnym lub polskim), rzadziej pojawiły się imiona słowiańskie nieposiadające motywacji religijnej (np. w nazwiskach *Dobrenko, Jaganow, Myślejko, Radzymin*).

Słowa kluczowe: językoznawstwo, onomastyka, antroponimia, nazwiska, nazwiska odimienne

SUMMARY

**ON SOME LESS POPULAR PATTERNS OF SURNAMENES ORIGINATING FROM FORENAMES
USED IN THE PODLASIE REGION (BIELSK PODLASKI, HAJNÓWKA, SIEMIATYCZE)**

The article discusses the least popular formative patterns of surnames originating from forenames used today in Bielsk Podlaski, Hajnówka and Siemiatycze. Analysis of statistical data revealed that among surnames with formative elements the least frequent were derivative

anthroponyms with the suffixes *-ow/-ew* (e.g. *Charitonow, Wasiljew*), *-enko* (e.g. *Antonienko, Roszczenko*), *-in/-yn* (e.g. *Danilin, Guryń*), *-ejko* (e.g. *Miczejko*), *-owiak* (e.g. *Waszkowiak*), *-enia* (e.g. *Mojsienia*), as well as single cases of surnames ending with *-ajło* (*Kiczajło*), *-anis* (*Walendukanis*), *-atus* (*Polikatus*), *-eńko* (*Stasieńko*), *-l(er)* (*Feszler*), *-ów* (*Sobków*), *-son* (*Patterson*). Considering motivational aspects, most surnames were derived from forenames associated with Christian culture (in the Eastern Slavic/Orthodox Church or Polish variants), and less frequently from forenames not associated with religion (in surnames such as *Dobrenko, Jaganow, Myślejo, Radzymin*).

Key words: linguistics, onomastics, anthroponymy, surnames, surnames originating from forenames

Podlasie jest jednym z najbardziej zróżnicowanych kulturowo obszarów współczesnej Polski¹. Przyczyn tej różnorodności należy upatrywać w bogatych, ale jednocześnie skomplikowanych dziejach pogranicza polsko-ruskiego². Od samego początku osadnictwa ziemie te były zamieszkiwane przez ludność niejednorodną pod względem etnicznym i wyznaniowym³. System antroponimiczny na Podlasiu ukształtował się w oparciu o koegzystencję i wzajemne przenikanie nazw polskich, wschodniosłowiańskich, bałtyckich, niemieckich, żydowskich i tatarskich.

Celem niniejszego opracowania jest zwrócenie uwagi na wybrane typy słotwórcze nazwisk odmiennych, występujących współcześnie wśród mieszkańców Bielska Podlaskiego, Hajnówki i Siemiatycz. Omówione niżej nazwiska reprezentują modele o najniższej frekwencji spośród wszystkich (w obrębie tych trzech miast) antroponimów odmiennych posiadających formalne wykładniki nazwiskotwórcze.

Materiał zaczerpnięto z *Białostockiej książki telefonicznej na 2006 rok*⁴.

¹ Por. A. Awramiuk, *Niematerialne aspekty krajobrazu kulturowego pogranicza na przykładzie wybranych tradycji mieszkańców Podlasia*, „Niematerialne wartości krajobrazów kulturowych. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego” 2011, nr 15, s. 330; [online]; <http://krajobraz.kulturowy.us.edu.pl/publikacje/artykuly/niematerialne/awramiuk.pdf>, [dostęp: 15.10.2018].

² Historia omawianego terenu była obiektem zainteresowań wielu badaczy. Zob. m.in. publikacje J. Wiśniewskiego (J. Wiśniewski, *Rozwój osadnictwa na pograniczu polsko-rusko-litewskim od końca XIV do połowy XVII w.*, „Acta Baltico-Slavica” 1964, t. I, s. 115-135; tegoż, *Osadnictwo wschodniej Białostoczczyzny – geneza, rozwój oraz zróżnicowanie i przemiany etyczne*, „Acta Baltico-Slavica” 1977, t. XI, s. 7-80).

³ Zob. np. E. Bogdanowicz, *Proces kształtowania się nazewnictwa osobowego południowej Białostoczczyzny*, [w:] *Studia Slawistyczne 2. Nazwy własne na pograniczach kulturowych*, Z. Abramowicz, L. Dacewicz (red.), Białystok 2000, s. 21.

⁴ Jest to wydanie obejmujące największą liczbę abonentów. W latach kolejnych liczba użytkowników telefonów stacjonarnych malała wskutek rosnącej popularności telefonii komórkowej.

1. Nazwiska z sufiksami *-ow/-ew*

Antroponimy z przyrostkami dzierżawczymi *-ow/-ew* reprezentują w historycznym nazewnictwie osobowym przymiotnikowy typ patronimów syntetycznych. Na pograniczu polsko-ruskim w XVI wieku odznaczały się znaczną popularnością, szczególnie w zakresie form odimiennych⁵. Współczesne nazwiska z tymi sufiksami poświadczane w analizowanych miastach były tworzone od imion podstawowych i derywowanych.

1.1. Nazwiska utworzone od imion podstawowych

a) oficjalnych

Angelowa (B)⁶ < im. cerk. *Ангел*⁷; por. też ap. ros. *ангел* 'anioł – istota bezcielesna, posłaniec Boga' BTS 39

Antipow (H) < im. cerk. *Антипа* SIP 60

Charitonow (H) < im. cerk. *Харитон* SIP 95

Jaganow (S) < im. strus. *Яган* StGan 592⁸

Karpow (H) < im. cerk. *Карп*⁹ SIP 76

Markow (H) < im. cerk. *Марк*, pol. *Marek*¹⁰ MaII 280

Wasiljew (B) < im. cerk. *Василий* Kal 139

Władzimirow (B) < im. wschł. *Владимир* (cerk. *Владимир*) BirBA 44

Włodzimirow (B) < im. wschł. *Влодзимир* (cerk. *Владимир*) por. BirBA 44

⁵ Produktywność tego modelu potwierdzają m.in. badania B. Tichoniuka (B. Tichoniuk, *Antroponimia południowej Białostoczczyzny w XVI wieku*, Opole 1988, s. 82) i L. Citko (L. Citko, *Nazewnictwo osobowe północnego Podlasia w XVI w.*, Białystok 2001, s. 72-75).

⁶ Skrót literowy w nawiasie oznacza miejsce występowania nazwiska: B – Bielsk Podlaski, H – Hajnówka, S – Siemiatycze.

⁷ „Ангел, битольский, муч. из села Флорина, пострадавший от турок в 1750 году. Паисия история славеноболгарская”, zob. Архиепископ Сергей (Спасский), *Полный месяцеслов Востока. Том II. Святой Восток*, [online], http://azbyka.ru/otechnik/Sergij_Spasskij/polnyj-mesjatseslov-vostoka-tom-ii-svjatoj-vostok/4, хвщыезж, [dostęp: 01.01.2016].

⁸ Imię staroruskie *Яган* < od ap. dialekt. *ягать* 'krzyczą, szumieć, buszować, rугаться' „mogły otrzytać krzykliwie, niespokojne dzieci” (И.М. Ганжина, *Современный словарь русских фамилий*, Москва 2001, s. 592). Autorka cytowanego słownika zaznacza, że, zdaniem innych badaczy, imię *Яган* to uproszczony wariant im. niem. *Johann* (w języku ros. zapisywane jako *Иоганн*; tamże, s. 592-593).

⁹ Na badanym terenie pochodzenie odapelatywne tego nazwiska (od ap. *karp* 'zool. cyprinus carpio – gat. ryby' SW II 277; ros. ap. *карп* 'ts.' BTS 419) jest raczej mało prawdopodobne. Podobne stanowisko reprezentuje M. Sajewicz (M. Sajewicz, *Nazwiska patronimiczne z formantem -uk w powiecie hajnowskim na Białostoczczyźnie na tle ogólnopolskim*, Lublin 2013, s. 68).

¹⁰ Być może też od formy *Marko*.

b) oficjalnych lub potocznych

Filipow (H) < im. pol. *Filip*, wschł. *Filip*¹¹ < cerk. *Филипп* MalI 216

Iwanow (B, S) < im. wschł. *Iwan* < cerk. *Иоанн* TichI 98, ros. *Иван* SupSł 196, TiSł 180

c) potocznych

Akułow (B) < im. wschł. *Akuła* < cerk. *Акула* BirBA 23; por. też ap. ros. *акула* 'rekin' BTS 33

Daniłow (S) < im. wschł. *Danił*, *Daniła*, *Daniło* < cerk. *Даниил* TiSł 131-132, SHNOB I 71, MalI 206, Ker 109

Frołow (H) < im. wschł. *Froł* < cerk. *Флор* TichI 90 H

Kuprianow (B) < im. wschł. *Kuprian* < cerk. *Куприан* TichI 78

Michajłow (H) < im. wschł. *Michajło* < cerk. *Михаил* SupSł 241

Nikonorow (B) < im. wschł. *Nikonor* < cerk. *Никанор* BirBA 129

Uljanow (B) < im. wschł. *Uljan* < cerk. *Иулиан* TichI 102

Za pomocą sufiksu *-ow* utworzono od imion w formach podstawowych 17 nazwisk, w jednym przypadku wykorzystano przyrostek *-ew*. Zdecydowana większość form imiennych stanowiących podstawy słowotwórcze omawianych nazwisk nawiązuje do kanonu cerkiewno-ruskiego.

Nazwiska *Filipow*, *Markow* mogły zostać utworzone od wariantów polskich lub wschodniosłowiańskich. Występowanie formantów *-ow/-ew*, popularnych we współczesnej antroponimii rosyjskiej¹², podkreśla – z jednej strony – wschodniosłowiańskie pochodzenie tych nazwisk. Z drugiej strony, być może mamy tu do czynienia z formacjami hybrydalnymi, powstałymi na bazie języka polskiego (podstawa słowotwórcza) i rosyjskiego (formant).

Postaci imion motywujące nazwiska *Władzimirow*, *Włodzimirow* odbiegają w niewielkim stopniu od kanonicznych form cerkiewnych. Różnice fonetyczne (palatalizację *d* : *dź* oraz, w jednym przypadku, alternację *a* : *o*) można tłumaczyć wpływem imienia w polskiej odmianie *Włodzimierz*. W niniejszym opracowaniu nazwiska te włączono do podzbioru nazwisk utworzonych od imion oficjalnych, ponieważ jako oficjalne imiona te funkcjonują w powszechnym odczuciu.

Na potoczny charakter imion, od których zostały utworzone nazwiska trzeciej podgrupy (zob. podpunkt c) wpłynęły głównie oboczności fonetyczne (*Akuła* < cerk. *Akiła* (*i* : *u*), *Kuprian* < cerk. *Kiprian* (*i* : *u*), *Iwan* < cerk.

¹¹ Obie formy (polską i wschodniosłowiańską) różnicuje miejsce akcentu.

¹² Por. M.A. Słaby, *Nazwiska suwalskich filiponów (na podstawie akt chrztów, ślubów i zgonów USC w Suwałkach)*, [w:] *Studia Sławistyczne 1. Nazewnictwo na pograniczu etniczno-językowych*, Z. Abramowicz, L. Dacewicz (red.), Białystok 1999, s. 289.

*Ioann*¹³ (o : w), *Nikonor* < cerk. *Nikanor* (a : o), *Uljan* < cerk. *Iulian* (iu : u, i : j), *Michajło* < cerk. *Michaił* (i : j)), *Froł* < cerk. *Fłor* (metateza). Forma imienia *Nikonor* przypuszczalnie mogła powstać pod wpływem adideacji z innym imieniem cerkiewnym o podobnym brzmieniu *Nikon*.

1.2. Nazwiska utworzone od imion derywowanych

Gaponow (S) < im. wschł. *Gapon* < cerk. *Агафон* SajH 464

Gawriuczenkow (B) < im. ros. *Gawriuk*, *Gawriuczenko* < cerk. *Гавриил* por. TiSł 113-114

Jegorow (H) < im. ros. *Jegor* < cerk. *Георгий* TiSł 120

Karponow (B) < im. wschł. *Karpon* < cerk. *Капитон* por. TiSł 201

Kostierow (B) < im. wschł. *Kostiera* < cerk. *Константин* por. TiSł 210-211

Kutikow (H) < może im. wschł. *Kutik* < cerk. *Кутоний* por. TichI 108

Oleszow (H) < im. *Olesz* < pol. *Aleksander*, pol. *Aleksy*, cerk. *Александр*, cerk. *Алексий* MalI 180-181, TichI 66-67, BirBA 24-25

Petkov (B) < im. *Pietka*, *Pietko* < pol. *Piotr*, cerk. *Петр* MalI 308, por. SHNOB II 28

Sieńkow (B) < im. wschł. *Sieńko* < cerk. *Симеон* SHNOB II 94, Ker 126

Tomaszkowa (H) < im. *Tomaszek*, *Tomaszko*, *Tomaszka* < pol. *Tomasz*, cerk. *Фома* MalI 332, UscSł 200

Dziesięć nazwisk zanotowanych wśród mieszkańców Bielska Podlaskiego, Hajnówki i Siemiatycz utworzono na drodze dodania sufiksu *-ow* do imion w postaci derywowanej. Przyrostek ten komponował nazwiska od form imiennych powstałych wskutek derywacji alternacyjnej (*Gapon*, *Karpon*) lub alternacyjno-sufiksальной. Siedem imion pojawiło się w odmiankach typowych dla tradycji wschodniosłowiańskiej (*Gapon*, *Gawriuk* / *Gawriuczenko*, *Jegor*, *Karpon*, *Kostiera*, **Kutik* i *Sieńko*), trzy – w wersji wspólnej dla imiennictwa polskiego i ruskiego (*Olesz*, *Pietka* / *Pietko*, *Tomaszko* / *Tomaszka*).

Nazwisko *Gawriuczenkow* można rozpatrywać jako utworzone przez dodanie do imienia *Gawriuk* formantu złożonego (*enk(o)+ow*). W takim przypadku przyrostek *-enko* należy traktować jako patronimiczny¹⁴. Jeśli przyjąć, że w derywacji nazwiska brał udział sufiks prosty *-ow*, to komponent *-enko*

¹³ Forma *Iwan* jest wariantem oficjalnym w rosyjskim obiegu prawno-administracyjnym, natomiast na analizowanym terenie można rozpatrywać ją także w charakterze formy potocznej względem cerk. *Иоанн*.

¹⁴ Za funkcją patronimiczną tego morfemu opowiada się m.in. A. Dąbrowska-Kamińska (zob. A. Dąbrowska-Kamińska, *Nazwiska Polaków typu: Dilny, Woronienko, Tetera*, [w:] *Onimizacja i apelatywizacja*, Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz (red.), Białystok 2006, s. 364-367; teźże, *Nazwiska Polaków z sufiksem -enko w polskiej antroponimii*, [w:] *Nazwy własne a społeczeństwo*, R. Łobodzińska (red.), Łask 2010, s. 364-371).

w formie imiennej *Gawriuczenko* trzeba uznać za morfem służący do tworzenia postaci hipokorystyczno-deminutywnych imion.

2. Nazwiska z sufiksami *-in/-yn*

Drugim przyrostkiem genetycznie dzierżawczym i używanym w komponowaniu formacji patronimicznych jest sufiks *-in/-yn*. Obok morfemów *-ow/-ew*, ten formant również jest powszechnie notowany we współczesnych nazwiskach rosyjskich.

2.1. Nazwiska utworzone od imion podstawowych

Danilin (B) < im. wschł. *Danił*, *Daniło* < cerk. *Даниил* TichI 79, Ker 109

Kuźmin (B) < im. wschł. *Kuźma* < cerk. *Косма* TichI 107, Ker 117

Safaryn (B, H) < im. tat. *Safar* TichI 128

Przyrostek *-in/-yn* utworzył trzy nazwiska od imion w wariacie podstawowym. W dwóch sytuacjach motywującymi były imiona chrześcijańskie w odmianie potocznej w wersji wschodniosłowiańskiej. Nazwisko *Kuźmin* powstało od imienia *Kuźma* zachowującego żeński paradygmat fleksyjny (por. też imiona w formach oficjalno-cerkiewnych typu *Foma*, *Łuka*). Nazwisko *Safaryn* pochodzi od imienia o proweniencji tatarskiej.

2.2. Nazwiska utworzone od imion derywowanych

Góryn (H) < im. wschł. *Gur* < cerk. *Гурій* TiSł 130; por. też ap. *góra*¹⁵

Gurin (H) < im. wschł. *Gur* < cerk. *Гурій* TiSł 130

Guryn (H) < im. wschł. *Gur* < cerk. *Гурій* TiSł 130¹⁶

Kuczkin (H) < im. *Kuczka*, *Kuczek*, *Kuczko*, *Kuczka* < pol. *Konrad*, cerk. *Акутион*, cerk. *Кутоний*, cerk. *Николай* MaII 263, TichI 66, 108, 117

¹⁵ Forma graficzna nazwiska sugeruje, że powstało ono na bazie leksyki apelatywnej. Można jednak przypuszczać, że nazwisko to zostało utworzone od imienia, a jego zapis – niewykluczone, że w oparciu o przekaz ustny – mógł być w przeszłości zniekształcony pod wpływem adideacji z ap. *góra*. Omawiane nazwisko występuje wraz z innymi antroponimami o wspólnej etymologii (por. *Gurin*, *Guryn*) w jednej miejscowości, co może być dodatkowym argumentem potwierdzającym słuszność powyższego stwierdzenia.

¹⁶ M. Sajewicz notuje formę im. *Guryn* (zob. M. Sajewicz, *Nazwiska patronimiczne...*, s. 394), ponadto wariant im. *Huryn* pojawia się u A. Uściłowicz (zob. A.K. Усціловіч, *Слоўнік асабовых уласных імён*, Мінск 2011, s. 75) i B. Tichoniuka (zob. B. Tichoniuk, *Імёна і іх формы на пазначэнні польско-біялорускім ад XVI веку да року 1839*, Zielona Góra 2000, s. 94). Należy zatem rozpatrywać omawiane nazwisko nie tylko jako derywowane od im. *Gur*, ale także jako równe imieniu chrzestnemu w wersji nieoficjalnej (na badanym obszarze występuje nazwisko *Guryniuk* (im. *Guryn* + sufiks *-uk*)).

Majczyna (H) < im. *Majka* < pol. *Maria* BubK 210

Mojżyn (S) < im. *Mojża* < *Mojżesz* por. SHNOB I 248¹⁷

Radzymin (H) < im. *Radzim* < słow. typu *Radomir* MaLS 73, też od strus. *Радиm* WójtSł 114; por. też n.m. *Radzymin* SG IX 478

Rodzin (H) < im. *Rod*, *Rodzia* < cerk. *Родуон*, słow. typu *Radosław*, *Radomir*, *Rodomił*, *Rodstaw* BirBA 141, TichI 127, por. MaLS 73

Kilka nazwisk reprezentuje model nazewniczy utworzony za pomocą formantu przymiotnikowego *-in/-yn* dodanego do tematów imion utworzonych wskutek derywacji alternacyjnej (*Gur*, *Mojża*, *Radzim*, *Rodź*) lub alternacyjno-sufiksowej (*Kuczka* / *Kuczek* / *Kuczko* / *Kucz*, *Majka*).

3. Nazwiska z sufiksem *-enko*

Małą popularność nazwisk z przyrostkiem *-enko* występujących wśród współczesnych mieszkańców badanych miast należy tłumaczyć faktem, że ten typ nazewniczy jest charakterystyczny głównie dla nazwisk ukraińskich¹⁸, geograficznie odległych od interesującego nas obszaru.

3.1. Nazwiska utworzone od imion podstawowych

Antonienko (B) < im. pol. *Antoni*, cerk. *Антоний* MaLI 186, BirBA 30

Jakowienko (H) < im. ros. *Яков* (cerk. *Иаков*) TiSł 373, SupSł 191

Karpienko (B) < im. cerk. *Карп*¹⁹ BirBA 94, Kal 156

Osipienko (S) < im. wschł. *Osip* < cerk. *Иосиф* SHNOB I 277, SajH 124, TichI 102

Pawlenko (H) < im. pol. *Paweł*, cerk. *Павел* BubK 251

Simonienko (B) < im. cerk. *Симон* BirBA 151, Kal 174

Sufiks *-enko* komponował 6 nazwisk od imion w wariantach podstawowym. W cytowanym zbiorze w 4 formach wystąpił on po spółgłosce miękkiej (*-enko*: *Antonienko*, *Jakowienko*, *Karpienko*, *Simonienko*), jeden raz po spółgłosce twardej (*Osipienko*) i jednokrotnie po spółgłosce *l* (*Pawlenko*). Nazwiska te zostały utworzone od imion pochodzenia chrześcijańskiego. Podstawy słowotwórcze antroponimów *Jakowienko*, *Karpienko*, *Osipienko* i *Simonienko* wykazują zbieżność z imionami kalendarza wschodniego. Nazwisko *Antonienko* mogło

¹⁷ Por. n.os. *Mojżyn* w: Z. Abramowicz, L. Citko, L. Dacewicz, *Słownik historycznych nazw osobowych Białostocczyzny (XV-XVII w.)*, t. I, Białystok 1997, s. 248.

¹⁸ Z. Kurzowa, *Nieodmienność i odmiana nazwisk na -o w języku polskim*, „Język Polski” 1966, XLVI/5, s. 343.

¹⁹ Zob. nazwisko *Karpow*.

powstać od formy oficjalnej im. polskiego *Antoni* lub od postaci nieoficjalnej im. wschodniosłowiańskiego *Anton*.

Powyższe nazwiska zakwalifikowano do zbioru nazwisk derywowanych, reprezentujących jeden z modeli patronimicznych, bowiem taką funkcję przypisuje się sufiksowi *-enko*²⁰. Jednocześnie istnieją przesłanki, które pozwalają traktować omawiany formant jako tworzący formy deminutywne imion. Formę z przyrostkiem *-enko* (*Paszenko*) poświadcza m.in. B. Tichoniuk²¹. W antroponii białoruskiej nazwiska te występują w odmiankach imiennych zakończonych na *-енка* (np. *Антаненка*, *Карпенка*, *Сіманенка*²²).

3.2. Nazwiska utworzone od imion derywowanych

Dobrenko (S) < im. typu *Dobra*, *Dobro* < słow. *Dobrosław*, *Dobromir*, *Dobrogost*, *Dobrociech*, słoweń. *Dobrogoj*, czes. *Dobrostoј* MaS 67-68, strus. *Доброй*, *Добровит*, *Доброгост*, *Доброжир*, *Добромысл*, *Доброслав*²³ TorEn 264, WójtSł 43

Doroszenko (B) < im. wschł. *Dorosz* < cerk. *Дорофеї* TichI 81, Ker 110

Gryszczenko (S) < im. wschł. *Gryszka*, *Gryszko* < cerk. *Григорій* SHNOB I 104, Mali 229

Parszenko (H) < im. wschł. *Parch*, *Parcha*, *Par(a)sza* < cerk. *Парфеній* por. SHNOB II 16, por. UscSł 159

Roszczenko (B, H, S) < im. *Roszko* < pol. *Roch*, pol. *Robert*, cerk. *Ераст*, cerk. *Ростислав*, słow. *Rościslav*²⁴ SHNOB II 72, TichI 84, 127, MaS 25

Sajenko (H) < im. wschł. *Saj* < cerk. *Исаія* TichI 97

Woszczenko (H) < im. wschł. *Waszko*²⁵ < cerk. *Василій* TichI 75

²⁰ Zob. P.І. Керста, *Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування*, Київ 1984, s. 23, [online], http://shron1.chtyvo.org.ua/Kersta_Rozaliia/Ukrainska_antroponimiiia_XVI_st_Cholovichi_imenuvannia.pdf, [dostęp: 14.06.2018]; A. Dąbrowska-Kamińska, *Nazwiska Polaków typu...*, s. 364-367; teje, *Nazwiska Polaków z sufiksem...*, s. 364-371.

²¹ B. Tichoniuk, *Imiona i ich formy...*, s. 122.

²² M.V. Бірыла, *Беларуская антрапанімія. Уласныя імёны, імёны-мянушкі, імёны па бацьку, прозвішчы*, Мінск 1966, s. 31, 94, 152.

²³ Por. także im. strus. *Добрыня*, *Доброшка* (E.A. Грушко, Ю.М. Медведев, *Фамилии...*, Москва 1998, s. 141; M. Wójtowicz, *Словарь древнерусских личных именований XI–XIV веков*, Poznań 2012, s. 44), *Добрило* (Ф. Тороп, *Популярная энциклопедия русских православных имен*, Москва 1999, s. 264).

²⁴ Rościslav, książę wielkomorawski, uznany jest za świętego w Kościele wschodnim (zob. np. *Kalendarz prawosławny* 2009, s. 172). W tradycji polskiej imię to występuje jako słowiańskie nieposiadające motywacji religijnej.

²⁵ Prawdopodobnie mamy tu do czynienia ze zniekształceniem pierwotnej formy nazwiska *Waszczenko*. Forma im. *Waszko* raczej nie jest znana w antroponii wschodniosłowiańskiej.

Sufiks *-enko* utworzył 7 nazwisk od derywowanych form imion związanych z nurtem chrześcijańskim lub z rodzimym imiennictwem słowiańskim. W podstawach słotwórczych wystąpiły imiona derywowane sufiksalnie (np. *Dorosz*, *Gryszka*) lub alternacyjnie (np. *Dobro*, *Saj*).

4. Nazwiska z sufiksem *-ejko*

Kacejko (B) < im. *Kac* < cerk. *Акакий*, cerk. *Каллист*, cerk. *Каллиник*, pol. *Karol* TichI 65, SIP 75, SHNOB I 143

Miczejko (H) < im. *Micz* < pol. *Mikołaj*, cerk. *Димитрий* MaII 288, SHNOB I 237

Myszejko (B) < im. *Myslich*, *Myslik*, *Myslim*, *Myslisz*; także *Myslej* < słow. *Myśli-bor*, *Myślimir*, *Siemomysł* MaIS 71; por. też ap. *myśleć*

Przyrostek *-ejko* prawdopodobnie nawiązuje do formantu bałtyckiego *-eika*, tworzącego w języku litewskim nazwy osób o zabarwieniu pejoratywnym. Na Podlasiu sufiks ten komponował w antroponimii historycznej derywaty odape-latywne o charakterze przezwiskowym²⁶.

W nazwisku *Kacejko* przyrostek *-ejko* mógł być dodany w postaci niepo-dzielnej do derywatów alternacyjno-sufiksalnych z elementem spółgłoskowym *-c-* (*Ka-c* < *Kallist*, *Kallinik*, *Karol*). Można też przyjąć inną etymologię, według której do formy odimiennej powstałej po uszczupieniu o element nagłosowy z jednoczesną obocznością *k : c* i resufiksacją *ij > ej* (cerk. *Akakij* > **Kacej*) przy-łączony został sufiks *-ko* (*Kacej+ko*). Formacje typu *Malej* (< słow. *Małomir*, *Małostryj*), *Manej* (< cerk. *Manuił*, słow. *Manomir*), *Mokiej* (< cerk. *Mokij*), *Olfiej* (< cerk. *Jełewfierij*) itp. zostały odnotowane w SHNOB²⁷. Nazwisko *Miczejko* powstało natomiast wskutek dodania omawianego przyrostka do podstawy imien-nej powstałej na drodze sufiksacji (*Mi-cz*). W wyniku derywacji alternacyjnej (być może w połączeniu z resufiksacją) imienia słowiańskiego z komponentem leksykalnym *myśl-* zostało utworzone nazwisko *Myszejko*. Poświadczona przez M. Malec forma *Myslej*²⁸ pozwala dopuszczać etymologię alternatywną, według której nazwisko to urobiono poprzez dodanie sufiksu *-ko* (podobnie jak w przy-padku nazwiska *Kacejko*).

²⁶ Por. L. Citko, *Nazewnictwo osobowe...*, s. 119.

²⁷ Z. Abramowicz, L. Citko, L. Dacewicz, *Słownik historycznych nazw...*, t. 1, s. 224, 226, 248, 271.

²⁸ M. Malec, *Staropolskie skrócone nazwy osobowe od imion dwuczłonowych*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1982, s. 71.

5. Nazwiska z sufiksem *-owiak*

Maćkowiak (S) < im. *Maćko* < pol. *Maciej*, cerk. *Матѳуш* MalI 276, TichI 112

Stankowiak (S) < im. *Stanek*, *Stanko* < słow. *Stanisław* MalS 74, TichI 131

Waszkowiak (B) < im. wschśł. *Waszko* < cerk. *Василиш* TichI 75, pol. *Waszko* < *Wawrzyniec*, słow. typu *Warcisław* MalS 26, por. MalI 340

Przyrostek *-owiak* stanowiący rozszerzony wariant sufiksu *-ak* należy do formantów cieszących się w antroponomii Podlasia małą popularnością. Uchodzi natomiast za charakterystyczny dla Wielkopolski, gdzie odznacza się wysoką frekwencją w tworzeniu współczesnych nazwisk²⁹. W analizowanym materiale utworzył on trzy nazwiska od derywatów sufiksalnych imion chrześcijańskich – pol. *Maciej* / cerk. *Matfij*, słowiańskiego z motywacją chrześcijańską *Stanisław* oraz od polskiego *Wawrzyniec* lub cerkiewnego *Wasilij*. Ponadto forma *Waszko* poświadczona jest w literaturze jako pochodna od imienia o proveniencji słowiańskiej. Omawiane nazwiska można też traktować jako utworzone wskutek przyłączenia formantu *-ak* do podstawy odimiennej wcześniej już derywowanej przyrostkiem *-ow* (*Maćk(o)+ow+'ak*, *Stank(o)+ow+'ak*, *Waszk(o)+ow+'ak*). Nie można też wykluczyć pochodzenia odmiejscowego – por. n.m. *Maćki*, *Maćkowo* (SG V 887-890), *Stanki*, *Stańki* (SG XI 210, XV/2 616-617) oraz *Waszki* (SG XIII 144).

6. Nazwiska z sufiksem *-enia*

Klemienia (S) < im. *Klem* < pol. *Klemens*, cerk. *Климент* por. UscŚł 116

Mojsienia (H) < im. wschśł. *Mojsa* < cerk. *Моисей* SHNOB I 248, UscŚł 130

Przyrostek *-enia* w gwarach wschodniosłowiańskich na Białostoczczyźnie pełni funkcję deminutywną i służy do oznaczania nazw istot młodych. W antroponomii białoruskiej nazwiska na *-еня* stanowią ok. 1% zasobu wszystkich nazwisk tego kraju³⁰. Omawiany sufiks, jak się wydaje, mógł być użyty zarówno w kreacji nazwisk, jak też w komponowaniu deminutywnych form imion. Za jego funkcją patronimiczną opowiadają się m.in. R. Kersta³¹ oraz B. Tichoniuk³².

²⁹ Por. B. Kreja, *Słotwórwstwo polskich nazwisk*, Kraków 2001, s. 76; B. Walczak, *Najczęstsze nazwiska wielkopolskie*, [w:] *Miasto w perspektywie onomastyki i historii*, I. Sarnowska-Gieffing, M. Graf (red.), Poznań 2010, s. 264.

³⁰ A. Frankowska, *Formant -ec, -enia w nazwiskach mieszkańców Białostoczczyzny*, [w:] *Polsko-białoruskie związki językowe, literackie, historyczne i kulturowe*, pod red. I. Kreń, M. Kondratiuk (red.), t. III, Grodno 2001, s. 38-39, 44-45.

³¹ Р.Й. Керста, *Українська антропонімія...*, s. 22.

³² Б. Тихонюк, *Белорусский патронимический суффикс -еня в современных фамилиях жителей*, [w:] *Беларуска-руська-польскае мовазнаўства*, падрэд. А.М. Мезенко, Л.М. Вардамацкі (рэд.), Віцебск 2000, s. 146-150. Por. też М.В. Бірыла, *Тыпалогія і геаграфія славянскіх прозвішчаў*,

Podstawy słowotwórcze nazwisk *Klemienia*, *Mojsienia* powstały w wyniku derywacji alternacyjnej.

7. Nazwiska z sufiksem *-ów*

Sobków (B) < im. *Sobek*, *Sobko* < pol. *Sebastian*, słow. *Sobiesław*, *Sobieży* MaI 322, TichI 129, MaIS 74; por. też ap. *sobek* 'samolub, egoista' SW VI 254

Ewolucję przyrostka *-ów* na tle innych sufiksów antroponimicznych rozpatruje, na przykładzie Śląska Cieszyńskiego, m.in. J. Lipowski³³. Jego badania wyraźnie potwierdzają słabą produktywność formantu *-ów* w nazewnictwie historycznym (od XVIII wieku) i współczesnym. Badacz ten zwraca jednak uwagę na nieco częstsze (względem innych obszarów polskojęzycznych) występowanie nazw osobowych na *-ów* na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim i polsko-słowackim. Mimo to, w materiale źródłowym z Bielska Podlaskiego, Hajnówki i Siemiatycz poświadczony jest tylko jedno nazwisko reprezentujące ten model antroponimiczny. Motywującym mogło być zarówno imię chrześcijańskie *Sebastian*, jak również dwuczłonowe imiona słowiańskie z komponentem *sob-*.

8. Nazwiska z sufiksem *-eńko*

Stasieńko (H) < im. *Staś* < słow. *Stanisław* SHNOB II 113

Rzeczowniki utworzone za pomocą genetycznie ruskiego³⁴ sufiksu *-eńko* odznaczają się, według S. Grabiasa³⁵, melioratywno-deminutywnym nacechowaniem emocjonalnym.

Z. Kurzowa pisała: „(...) nie są chyba używane mianowniki *Jasieniek*, *Stasieniek* ani *Jasieńko*, *Stasieńko*”³⁶. W związku z powyższym stwierdzeniem sufiks *-eńko* potraktowano w jako przyrostek genetycznie patronimiczny używany w tworzeniu nazwisk. Analogiczną funkcję przypisuje mu również B. Lindert³⁷. Takie stanowisko może być jednak dyskusyjne, szczególnie w kontekście specyfiki językowo-kulturowej Podlasia i – co za tym idzie – wpływu wielu etnosów, przede wszystkim polskiego i ruskiego. W antroponimii rosyjskiej imiona typu

Мінск 1988, c. 18, 88; P. Złotkowski, *Antroponimia historyczna mieszczan i chłopów Brańska i okolic w ujęciu statycznym i dynamicznym*, Lublin 2017, s. 43.

³³ J. Lipowski, *Ewolucja formantu zależnościowego -ów na tle innych sufiksów antroponimicznych na południu Śląska Cieszyńskiego*, [w:] *Nazwy własne a społeczeństwo*, R. Łobodzińska (red.), Łask 2010, s. 319-328.

³⁴ Z. Kurzowa, *Nieodmienność i odmiana...*, s. 336.

³⁵ S. Grabias, *O ekspresywności języka*, Lublin 1981, s. 72.

³⁶ Z. Kurzowa, *Nieodmienność i odmiana...*, s. 337.

³⁷ B. Lindert, *Przyrostki używane w funkcji patronimicznej na terenie woj. lubelskiego*, „Język Polski” 1966, XLVI/4, s. 289.

*Гришенъка, Павлусенька, Саенька, Симушенъка, Ясенька*³⁸ należą do produktywnych. M. Biryła³⁹ notuje formę *Iwasieńko* jako powstałą na gruncie ukraińskim. Z kresów południowo-wschodnich pochodzą hipokorystyka od im. cerk. *Mieletij*, tj. formy *Mełenteńko* / *Mielenteńko* poświadczane przez M. Malec⁴⁰. Można zatem poddać w wątpliwość, czy rzeczywiście we wszystkich przypadkach proces derywacyjny przebiegał z uwzględnieniem form pośrednich zakończonych na *-en/-eń*.

9. Nazwiska z sufiksem *-(l)er*

Feszler (B) < por. niem. n.os. *Fesler* < im. *Faaf* < im. *Servatius, Bonifatius, Gervasius* DN 177, 182

W języku niemieckim sufiks *-(l)er* komponuje nazwy wykonawców czynności rodzaju męskiego⁴¹.

Występujące w Polsce nazwiska z formantem *-er* często są antroponimami genetycznie niemieckimi lub hybrydalnymi⁴². W antroponimii przyrostek niemiecki *-er* jest sufiksem o wyspecjalizowanych funkcjach. Dodany do nazw miejscowych, urabiał nazwiska wskazujące pierwotnie na miejsce zamieszkania⁴³. Tworząc formacje dewerbalne, mógł również oznaczać mężczyznę wykonującego określony zawód⁴⁴. Nazwiska zakończone na *-ler*, t.j. posiadające formant wzbogacony o *l*, mogły też pochodzić od form hipokorystycznych imion z rdzeniem nieposiadającym tej spółgłoski, por. np. nazwisko *Sztipler* (< niem. *Stipler*) < n.os. *Stipler* < im. *Stiderth, Stiebert* występujące w Kaliszu⁴⁵.

Zacytowane nazwisko powstało wskutek dodania formantu do podstawy *Faaf*, będącej derywatem alternacyjnym imienia chrześcijańskiego.

³⁸ А.Н. Тихонов, Л.З. Бояринова, А.Г. Рыжкова, *Словарь русских личных имен*, Москва 1995.

³⁹ М.В. Бірыла, *Беларуская антрапанімія...*, с. 87.

⁴⁰ M. Malec, *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce*, Kraków 1994, s. 147, 283.

⁴¹ Por. występowanie sufiksu *-er* w rzeczownikach odczasownikowych (np. *Taucher* 'nurek' < *tauchen* 'nurkować', *Fahrer* 'kierowca' < *fahren* 'jechać, jeździć, wozić') oraz sufiksu *-ler* w rzeczownikach odrzeczownikowych (np. *Künstler* 'artysta' < *Kunst* 'sztuka', *Wissenschaftler* 'naukowiec' < *Wissenschaft* 'nauka'); *Gramatyka języka niemieckiego* 2013).

⁴² Por. S. Rospond, *Słownik nazwisk śląskich*, cz. 1, Warszawa – Wrocław – Kraków 1967, s. XXIV; K. Skowronek, *Współczesne nazwisko polskie: studium statystyczno-kognitywne*, Kraków 2001, s. 152.

⁴³ Por. A. Naruszewicz-Duchlińska, *Nazwiska mieszkańców komornictwa lidzbarskiego (1500–1772 r.)*, Olsztyn 2007, s. 332.

⁴⁴ Por. E. Nowak, *Funkcjonowanie nazwisk pochodzenia niemieckiego w siedemnasto- i osiemnastowiecznych rejestrach poznańskich podatników czopowego. Świadectwa polonizacji*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza” 2012, 19 (39)/1, s. 136-137.

⁴⁵ M. Jaracz, *Nazwiska mieszkańców Kalisza od XVI do XVIII wieku*, Bydgoszcz 2001, s. 359, 368, 371.

Według A. Naruszewicz-Duchlińskiej, omawiany sufiks w nazwiskach pochodzących od innych kategorii antroponimów wyrażał relacje o charakterze patronimicznym⁴⁶.

10. Nazwiska z sufiksem *-atus*

Polikatus (B, H) < brus. im. *Полик* < *Апалінар* LPŽ II 379; por. też lit. n.os. *Pālikas* < *Pālys* < im. *Palemònas*, *Apolināras* LVKŽ 296, LPŽ II 381

Przyrostek *-atus*, występujący w języku łacińskim, tworzy struktury przymiotnikowe, pojawia się również w imionach własnych, por. np. im. *Fortunatus*⁴⁷. Zdaniem autorów LPŽ, baza fundująca nazwisko *Polikatus* powstała na gruncie języka białoruskiego, choć dopuszczalna jest także inna etymologia.

11. Nazwiska z sufiksem *-ajło*

Kiczkaǰło (H) < im. wschł. *Kiczko* < cerk. *Нукіма* TichI 119

Sufiks *-ajło* w leksyce apelatywnej polszczyzny ogólnej tworzy nazwy osób, zwykle o podstawach dewerbalnych (np. *brzdąkajło*, *popychajło*, *poszturchajło*, *wykidajło*), i odznacza się ujemnym ładunkiem emocjonalnym⁴⁸.

Przyrostek ten powstał prawdopodobnie na gruncie języka litewskiego, chociaż nie jest wykluczona jego proveniencja białoruska⁴⁹. Według W. Mańczaka sufiks *-ajło* pojawił się najpierw w nazwiskach polskich pod wpływem antroponimów litewskich typu *Bargaila*, *Dziugaila*, a dopiero później trafił do zasobu rzeczowników pospolitych⁵⁰. Z kolei w nadnarwiańskich gwarach białoruskich Białostoczczyzny, jak dowodzą badania M. Sajewicza⁵¹, derywaty zakończone na *-ło* tworzą najbardziej rozbudowany i wykazujący najwyższą aktywność model słotwórczy dewerbalnych nazw subiektów. W zbiorze tym można wyodrębnić podgrupę derywatów na *-ajło*, por. np. *abicajło*, *kałupajło*, *narykajło*, *pamahajło*, *szczypajło*, *ucikajło*⁵².

⁴⁶ A. Naruszewicz-Duchlińska, *Nazwiska mieszkańców komornictwa...*, s. 332.

⁴⁷ Por. M. Malec, *Imiona chrześcijańskie...*, s. 218.

⁴⁸ S. Grabias, *O ekspresywności języka...*, s. 74; B. Kreja, *Słotwórstwo polskich nazwisk...*, s. 133.

⁴⁹ K. Czarnecka, *Podobieństwa i różnice w zakresie słotwórstwa między gwarową polszczyzną północno- i południowokresową*, „Linguistica Copernicana” 2016, 13, s. 372.

⁵⁰ W. Mańczak, *Litewskie pochodzenie sufiksu -ajło*, „Język Polski” 1975, LX/3, s. 189-192.

⁵¹ M. Sajewicz, *Derywacja sufiksalna osobowych nazw subiektów w nadnarwiańskich gwarach białoruskich Białostoczczyzny*, Lublin 2002, s. 30.

⁵² *Ibidem*, s. 227-230.

12. Nazwiska z sufiksem *-anis*

Walendukanis (B) < lit. n.os. *Valentūkas* < im. *Vāļentas* LPŽ II 1150-1151

Nazwisko to występuje w postaci niezaadaptowanej do języka polskiego. Typowo litewskim jest tu bez wątpienia formant *-anis*, produktywny w nazwach osobowych i miejscowych⁵³. LPŽ jako postać wyjściową podaje formę lit. *Vāļentas* (pol. odpowiednik *Walenty*). Można jednak przyjąć, że nazwisko *Walendukanis* powstało w oparciu o odmiankę im. **Walenduk*, a więc posiadającą przyrostek *-uk*, popularny w antroponimii wschodniosłowiańskiej (w tym białoruskiej)⁵⁴.

13. Nazwiska z sufiksem *-son*

Patterson (B) < im. *Pate(r)* < *Patrick*

Nazwiska z formantem *-son* reprezentują model patronimiczny popularny w niektórych krajach anglojęzycznych i skandynawskich. Na Słowiańszczyźnie pojawiają się wraz z imigracją ich nosicieli. Zanotowane w Bielsku Podlaskim nazwisko *Patterson* nawiązuje do imienia związanego z tradycją chrześcijańską poprzez postać św. Patryka (skrótowa wersja im. *Patrycjusz*, cerk. *Patrikij*) – jednego z najbardziej czczonych świętych w krajach anglosaskich.

Podsumowanie

Omówione wyżej modele nazwiskowe należą na badanym terenie do najmniej produktywnych typów nazwisk odimiennych posiadających formalne wykładniki nazwiskotwórcze. Jak wykazuje cytowany materiał źródłowy, niektóre modele są egzemplifikowane pojedynczymi przykładami. Sytuacja tego typu dotyczy przede wszystkim nazwisk z przyrostkami niesłowiańskimi (*-son*, *-(l)er*, *-atus*, *-anis*, być może też *-ajło*), ale występuje również w przypadku nazwisk z sufiksami typowymi dla obszaru Słowiańszczyzny (*-ów*, *-eńko*). Sporadycznie pojawiły się również nazwiska zakończone na *-enia* (2x), *-owiak* (3x) oraz posiadające bałtycki formant *-ejko* (3x). Nieco częściej poświadczono są antroponimy posiadające w swej strukturze przyrostek *-enko* (13x), popularne na gruncie ukraińskim oraz nazwiska z sufiksami *-in/-yn* (11x) i, przede wszystkim, nazwiska na *-ow/-ew* (28x), licznie występujące w antroponimii rosyjskiej.

⁵³ K.O. Falk, *Ze studiów nad sławizacją litewskich nazw miejscowych i osobowych*, „Scando-Slavica” 1963, 9, s. 87, [online], <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00806766308600385?journal=10806766308600385>, [dostęp: 2.08.2017].

⁵⁴ Por. też im. *Walendy* (B. Tichoniuk, *Imiona i ich formy...*, s. 141).

W przypadku tej ostatniej pary formantów genetycznie dzierżawczych zwraca uwagę fakt, że w materiale źródłowym odnotowano tylko jedno nazwisko derywowane przyrostkiem *-ew* (*Wasiljew*).

Małą popularność omówionych nazwisk podkreśla ich występowanie, w znakomitej większości, na obszarze jednego miasta. Spośród 67 przedstawionych w niniejszym artykule jednostek tylko 3 nazwiska pojawiają się jednocześnie w dwóch miastach, a jedynym nazwiskiem poświadczonym, na podstawie badanego źródła, we wszystkich trzech miejscowościach jest nazw. *Roszczenko*.

Wykaz skrótów

- BirBA – Бірыла М.В., *Беларуская антрапанімія. Уласныя імёны, імёны-мянушкі, імёны па бацьку, прозвішчы*, Мінск 1966.
- BTS – Кузнецов С.А., *Большой толковый словарь русского языка*, Санкт-Петербург 2001.
- BubK – Bubak J., *Księga naszych imion*, Wrocław 1993.
- DN – Gottschald M., *Deutsche Namenkunde. Unsere Familiennamen nach ihrer Entstehung und Bedeutung*, Berlin 1971.
- Kal – *Kalendarz prawosławny 2009*, Wydanie Warszawskiej Metropolii Prawosławnej, Warszawa.
- Ker – Керста Р.Й., *Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування*, Київ 1984, [online], http://shron1.chtyvo.org.ua/Kersta_Rozaliia/Ukrainska_antroponimii_XVI_st_Cholovi_chi_imenuvannia.pdf, [dostęp: 14.06.2018].
- LPŽ – *Lietuvių pavardžių žodynas*, A. Vaganas (red.), t. I-II, Vilnius 1985–1989.
- LVKŽ – Kuzavinis K., Savukynas B., *Lietuvių vardų kilmės žodynas*, Vilnius 1994.
- MalI – Malec M., *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce*, Kraków 1994.
- MalS – Malec M., *Staropolskie skrócone nazwy osobowe od imion dwuczłonowych*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1982.
- SajH – Sajewicz M., *Nazwiska patronimiczne z formantem -uk w powiecie hajnowskim na Białostocczyźnie na tle ogólnopolskim*, Lublin 2013.
- SG – *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. I-XV, Warszawa 1880–1902, [online], http://dir.icm.edu.pl/pl/Slovník_geograficzny, [dostęp: 12.12.2015].
- SHNOB – Abramowicz Z., Citko L., Dacewicz L., *Słownik historycznych nazw osobowych Białostocczyzny (XV-XVII w.)*, t. 1-2, Białystok 1997-1998.

- SIP – *Spis imion prawosławnych w brzmieniu polskim i staro-cerkiewno-słowiańskim*, Warszawa 2011.
- SupSł – Суперанская А.В., *Словарь русских личных имен*, Москва 1998.
- SW – Karłowicz J., Kryński A., Niedźwiedzki W., *Słownik języka polskiego, tzw. warszawski*, t. I-VIII, Warszawa 1900-1927.
- TichI – Tichoniuk B., *Imiona i ich formy na pograniczu polsko-białoruskim od XVI wieku do roku 1839*, Zielona Góra 2000.
- TiSł – Тихонов А.Н., Бояринова Л.З., Рыжкова А.Г., *Словарь русских личных имен*, Москва 1995.
- TorEn – Тороп Ф., *Популярная энциклопедия русских православных имен*, Москва 1999.
- Uscsł – Усціновіч А.К., *Слоўнік асабовых уласных імён*, Мінск 2011.
- WójtSł – Wójtowicz M., *Словарь древнерусских личных именований XI–XIV веков*, Poznań 2012.

ap.	– apelatyw	pol.	– polski
brus.	– białoruski	por.	– porównaj
cerk.	– cerkiewny	ros.	– rosyjski
czes.	– czeski	słow.	– słowiański
dialekt.	– dialektalny	słoweń.	– słoweński
im.	– imię	strus.	– staroruski
lit.	– litewski	tat.	– tatarski
n.m.	– nazwa miejscowa	wschsł.	– wschodniosłowiański
n.os.	– nazwa osobowa	zob.	– zobacz
niem.	– niemiecki		

Bibliografia

- Abramowicz Z., Citko L., Dacewicz L., *Słownik historycznych nazw osobowych Białostoczczyzny (XV–XVII w.)*, t. 1-2, Białystok 1997-1998.
- Awramiuk A., *Niematerialne aspekty krajobrazu kulturowego pogranicza na przykładzie wybranych tradycji mieszkańców Podlasia*, „Niematerialne wartości krajobrazów kulturowych. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego” 2011, nr 15, s. 327-337; [online]; <http://krajobraz.kulturowy.us.edu.pl/publikacje/artykuly/niematerialne/awramiuk.pdf>, [dostęp: 15.10.2018].
- Biryła M.V., *Belaruskaja antrapanimiã. Ułasnyã imëny, imëny-mãnuški, imëny pa bac’ku, prozviščy*, Minsk 1966.
- Biryła M.V., *Тыпалогія і геаграфія славаўскіх прозвішчаў*, Minsk 1988.
- Bogdanowicz E., *Proces kształtowania się nazewnictwa osobowego południowej Białostoczczyzny*, [w:] *Studia Slawistyczne 2. Nazwy własne na pograniczach kulturowych*, Z. Abramowicz, L. Dacewicz (red.), Białystok 2000, s. 21-28.

- Bubak J., *Księga naszych imion*, Wrocław 1993.
- Citko L., *Nazewnictwo osobowe północnego Podlasia w XVI w.*, Białystok 2001
- Czarnecka K., *Podobieństwa i różnice w zakresie słowotwórstwa między gwarową polszczyzną północno- i południowokresową*, „Linguistica Copernicana” 2016, 13, s. 365-377.
- Dąbrowska-Kamińska A., *Nazwiska Polaków typu: Dilny, Woronienko, Tetera*, [w:] *Onimizacja i apelatywizacja*, Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz (red.), Białystok 2006, s. 364-367.
- Dąbrowska-Kamińska A., *Nazwiska Polaków z sufiksem -enko w polskiej antroponimii*, [w:] *Nazwy własne a społeczeństwo*, R. Łobodzińska (red.), Łask 2010, s. 364-371.
- Falk K.O., *Ze studiów nad sławizacją litewskich nazw miejscowych i osobowych*, „Scando-Slavica” 1963, 9, s. 87, [online], <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00806766308600385?journal>, [dostęp: 2.08.2017].
- Frankowska A., *Formant -ec, -enia w nazwiskach mieszkańców Białostoczczyzny*, [w:] *Polsko-białoruskie związki językowe, literackie, historyczne i kulturowe*, pod red. I. Kreń, M. Kondratiuk (red.), t. III, Grodno 2001, s. 37-47.
- Ganżina I.M., *Sovremennyj slovar' russkih familij*, Moskwa 2001.
- Gottschald M., *Deutsche Namenkunde. Unsere Familiennamen nach ihrer Entstehung und Bedeutung*, Berlin 1971.
- Grabias S., *O ekspresywności języka*, Lublin 1981.
- Gramatyka języka niemieckiego* 2013.
- Gruško E.A., Medvedev Ū.M., *Familii...*, Moskwa 1998.
- Jaracz M., *Nazwiska mieszkańców Kalisza od XVI do XVIII wieku*, Bydgoszcz 2001.
- Kalendarz prawosławny 2009*, Wydanie Warszawskiej Metropolii Prawosławnej, Warszawa.
- Karłowicz J., Kryński A., Niedźwiedzki W., *Słownik języka polskiego, tzw. warszawski*, t. I-VIII, Warszawa 1900-1927.
- Kersta R.J., *Ukraïns'ka antroponimiâ XVI st. Čoloviči imenuvannâ, Kiïv* 1984, [online], http://shron1.chtyvo.org.ua/Kersta_Rozaliia/Ukrainska_antroponimii_XVI_st_Cholovi-chi_imenuvannia.pdf, 14.06.2018.
- Kreja B., *Słowotwórstwo polskich nazwisk*, Kraków 2001.
- Kurzowa Z., *Nieodmienność i odmiana nazwisk na -o w języku polskim*, „Język Polski” 1966, XLVI/5, s. 331-348.
- Kuzavinis K., Savukynas B., *Lietuvių vardų kilmės žodynas*, Vilnius 1994.
- Kuznecov S.A., *Bol'soj tolkovyj slovar' russkogo ŗzyka*, Sankt-Peterburg 2001.
- Lietuvių pavardžių žodynas*, A. Vaganas (red.), t. I-II, Vilnius 1985-1989.
- Lindert B., *Przyrostki używane w funkcji patronimicznej na terenie woj. lubelskiego*, „Język Polski” 1966, XLVI/4, s. 284-292.
- Lipowski J., *Ewolucja formantu zależnościowego -ów na tle innych sufiksów antroponimicznych na południu Śląska Cieszyńskiego*, [w:] *Nazwy własne a społeczeństwo*, R. Łobodzińska (red.), Łask 2010, s. 319-328.
- Malec M., *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce*, Kraków 1994.
- Malec M., *Staropolskie skrócone nazwy osobowe od imion dwuczłonowych*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1982.
- Mańczak W., *Litewskie pochodzenie sufiksu -ajto*, „Język Polski” 1975, LX/3, s. 189-192.
- Naruszewicz-Duchlińska A., *Nazwiska mieszkańców komornictwa lidzbarskiego (1500-1772 r.)*, Olsztyn 2007.
- Nowak E., *Funkcjonowanie nazwisk pochodzenia niemieckiego w siedemnasto- i osiemnastowiecznych rejestrach poznańskich podatników czopowego. Świadectwa polonizacji*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza” 2012, 19 (39)/1, s. 131-139.

- Rospond S., *Słownik nazwisk śląskich*, cz. 1, Warszawa-Wrocław-Kraków 1967.
- Sajewicz M., *Derywacja sufiksalna osobowych nazw subiektów w nadnarwiańskich gwarach białoruskich Białostoczczyzny*, Lublin 2002.
- Sajewicz M., *Nazwiska patronimiczne z formantem -uk w powiecie hajnowskim na Białostoczczyźnie na tle ogólnopolskim*, Lublin 2013.
- Skowronek K., *Współczesne nazwisko polskie: studium statystyczno-kognitywne*, Kraków 2001.
- Słaby M.A., *Nazwiska suwalskich filiponów (na podstawie akt chrztów, ślubów i zgonów USC w Suwałkach)*, [w:] *Studia Slawistyczne 1. Nazewnictwo na pograniczach etniczno-językowych*, Z. Abramowicz, L. Dacewicz (red.), Białystok 1999, s. 288-293.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. I-XV, Warszawa 1880-1902, [online], http://dir.icm.edu.pl/pl/Słownik_geograficzny/, 12.12.2015.
- Spasskij S., *Polnyj mesăceslov Vostoka. Tom II. Svătój Vostok*, [online], http://azbyka.ru/otechnik/Sergij_Spasskij/polnyj-mesjatseslov-vostoka-tom-ii-svjatoj-vostok/4, [dostęp: 01.01.2016].
- Spis imion prawosławnych w brzmieniu polskim i staro-cerkiewno-słowiańskim*, Warszawa 2011.
- Superanskaâ A.V., *Slovar' russkih ličnyh imen*, Moskva 1998.
- Tichoniuk B., *Antroponimia południowej Białostoczczyzny w XVI wieku*, Opole 1988.
- Tichoniuk B., *Imiona i ich formy na pograniczu polsko-białoruskim od XVI wieku do roku 1839*, Zielona Góra 2000.
- Tihonov A.N., Boârinova L.Z., Ryžkova A.G., *Slovar' russkih ličnyh imen*, Moskva 1995.
- Tihonûk B., *Belorusskij patronimičeskij suffiks -enia v sovremennyh familiâh žitelej*, [w:] *Belaruská-ruska-pol'skae movaznaŭstva*, A.M. Mezenko, L.M. Vardamackij (red.), Vicebsk 2000, s. 146-150.
- Torop F., *Populârnaâ ênciklopediâ russkih pravoslavnyh imen*, Moskva 1999.
- Uscinovič A.K., *Sloŭnik asabovyh ulasnyh imën*, Minsk 2011.
- Walczak B., *Najczęstsze nazwiska wielkopolskie*, [w:] *Miasto w perspektywie onomastyki i historii*, I. Sarnowska-Giefing, M. Graf (red.), Poznań 2010, s. 257-267.
- Wiśniewski J., *Osadnictwo wschodniej Białostoczczyzny – geneza, rozwój oraz zróżnicowanie i przemiany etyczne*, „Acta Baltico-Slavica” 1977, t. XI, s. 7-80.
- Wiśniewski J., *Rozwój osadnictwa na pograniczu polsko-rusko-litewskim od końca XIV do połowy XVII w.*, „Acta Baltico-Slavica” 1964, t. I, s. 115-135.
- Wójtowicz M., *Slovar' drevnerusskih ličnyh imenovanij XI–XIV vekov*, Poznań 2012.
- Złotkowski P., *Antroponimia historyczna mieszczan i chłopów Brańska i okolic w ujęciu statycznym i dynamicznym*, Lublin 2017.